

УДК 821.161.2'233-047.22

DOI <https://doi.org/10.32782/apv/2022.1.2.27>

Надія СКРИПНИК

кандидат філологічних наук, завідувач кафедри української філології, Комунальний заклад вищої освіти «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж», вул. Нагірна, 13, м. Вінниця, Україна, 21001

ORCID: 0000-0002-6847-200X

Бібліографічний опис статті: Скрипник, Н. (2022). Моно- та поліцентричність підходів у формуванні комунікативно-мовленнєвої компетентності студентів-гуманітаріїв. *Acta Paedagogica Volynienses*, 1, 176–182, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2022.1.2.27>

**МОНО- ТА ПОЛІЦЕНТРИЧНІСТЬ ПІДХОДІВ У ФОРМУВАННІ
КОМУНІКАТИВНО-МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
СТУДЕНТІВ-ГУМАНІТАРІЇВ**

У сучасному лінгводидактичному дискурсі все частіше спотерігається неоднорідність у доборі, обсязі й зв'язках між методичними підходами, скерованими на формування комунікативно-мовленнєвої компетентності студентів гуманітарних закладів вищої освіти. У зв'язку з цим метою статті обрано аналіз таких підходів між крайніми способами їх добору – моно- та поліцентричністю.

У публікації окреслено основні понятійні ознаки дефініцій «принцип навчання», «підхід». Зібрано ґрунтовний матеріал щодо наукових розвідок у цій царині. Задля досягнення мети основними виступили порівняльно-зіставний метод, метод екстраполювання суті підходів на конкретні компетентності, які формуються; метод ранжування, який визначає видо-родові відношення та відношення включеності між підходами, метод моделювання й схематичного представлення гетерогенних підходів.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що вперше в рамках однієї статті було здійснено спробу узгодження поліцентричного та моноцентричного підходів у доборі лінгводидактичних підходів до формування комунікативно-мовленнєвої компетентності студентів гуманітарно-педагогічного коледжу. Уперше було обґрунтовано моноцентричний підхід при формуванні конкретних компетентностей, обов'язковість компетентнісного та системно-синергетичного, особистісно-прагматичного, комунікативно-діяльничого, дискурсоцентричного підходів та можливість залучення невизначеної множини периферійних підходів за конкретною функційною здатністю формувати конкретні компоненти комунікативно-мовленнєвої компетентності в межах рамкових.

Висновки дослідження полягають у визнанні неоднорідності у класифікації й доборі методичних підходів у лінгводидактиці вищої школи, можливості їх рамкового окреслення та поліцентричного наповнення у кожній методичній ситуації чи при досягненні вузької лінгводидактичної мети.

Ключові слова: інновації, освітні умови, моно- та поліпідхід, добір, інвентаризація, ранжування.

Надія СКРІПНИК

Candidate of Philological Sciences, Head of the Department of Ukrainian Philology, Communal Higher Education Institution «Vinnytsia Humanities Pedagogical College», Nagirna str., 13, Vinnytsia, Ukraine, 21001

To cite this article: Skrypnyk, N. (2022). Mono- ta politsentrychnist pidkhodiv u formuvanni komunikatyvno-movlennievoi kompetentnosti studentiv-humanitariiv [Mono- and polycentric approaches in the formation of communicative and speech competence of humanities students]. *Acta Paedagogica Volynienses*, 1, 176–182, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2022.1.2.27>

**MONOCENTRIC AND POLYCENTRIC APPROACHES IN THE FORMATION
OF COMMUNICATIVE AND SPEECH COMPETENCE OF HUMANITIES STUDENTS**

In modern linguodidactic discourse, there is an increasing heterogeneity in the selection, scope and connections between methodological approaches aimed at forming the communicative and speech competence of students of humanitarian institutions of higher education. In this regard, the purpose of the article is to analyse such approaches between the extreme ways of their selection – mono- and polycentric.

The publication outlines the main conceptual features of the definitions of “learning principle”, “approach”. Thorough material on scientific research in this area has been collected. In order to achieve the goal, the main methods were the comparative method, the method of extrapolating the essence of approaches to specific competencies that are being formed; the method of ranking, which determines the species-gender relations and the relationship of inclusion between approaches, the method of modelling and schematic representation of heterogeneous approaches.

The scientific novelty of the study is that for the first time in one article an attempt was made to coordinate polycentric and monocentric approaches in the selection of linguodidactic approaches to the formation of communicative and speech competence of students of the College of Humanities and Education. For the first time, a monocentric approach in the formation of specific competencies, the need for competency and system-synergetic, personal-pragmatic, communicative-activity, discourse-centric approaches and the possibility of involving an indefinite set of peripheral approaches for specific functional ability to form specific components of communicative and speech competence within the framework were justified.

The conclusions of the study are to recognize the heterogeneity in the classification and selection of methodological approaches in language didactics of higher education, the possibility of their framework delineation and polycentric content in each methodological situation or in achieving a narrow linguodidactic goal.

Key words: innovations, educational conditions, mono- and poly-approach, selection, inventory, ranking.

Актуальність проблеми. Спеціалісти у царині освітології та філософії освіти завжди вирішували питання відношення людини до світу через здобуття освіти у регламентованих або стихійних умовах, що призвело до наскрізної гуманітаризації освіти у ХХІ ст. На тлі мультимодальних впливів на людину педагогіка наразі перебуває в пошуку нових та оновленні традиційних підходів, щоб відповідати сучасним вимогам швидко змінюваного суспільства. З цього приводу вітчизняний філософ освіти В. Кремень зазначає, що тепер на часі пошук нового педагогічного смислу, нових освітніх цілей, що має відбиватися на практичному оновленні підходів до освіти, її змісту та інших найважливіших проблем (Кремень, 2005: 34–35).

Це означає, що для повноцінного формування комунікативно-мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців гуманітарного профілю необхідно впроваджувати інноваційні підходи не тільки до викладання комунікативно орієнтованих дисциплін, а й формування ефективних освітніх умов, що сприятиме формуванню нової культури мислення, професійного мовлення, способу продукування й засвоєння фахових і загальножиттєвих компетентностей.

При вивченні праць, суміжних з предметом нашого дослідження, нами було виокремлено низку протиріч:

1. Принципи та підходи часто номінуються синонімічними термінами (наприклад, особистісно-центричний підхід і принцип);

2. Підходи можуть відноситися як до лінійної, так і до ієрархічної категорії.

3. Підходи можуть розглядатися як моністичні, осібні на певних етапах здобуття освіти, так і комплексні, мультимодальні в рамках певної дидактичної системи.

4. У постнекласичній системі гуманітарної освіти значимість підходів змінюється порівняно із традиційною системою здобуття гуманітарної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Перед тим, як розпочати аналіз і диференціацію вищевказаних категорій, припускаємо, що номінативно різновиди освітніх принципів і підходів можуть синонімічно збігатися, але співвідносяться як стратегічне й конкретне. Окрім цього, вважаємо за доречне перед тим, як обґрунтувати систему власних підходів, взяти за відправну точку методичної моделі традиційні й інноваційні підходи, запропоновані М. Пентилюк. Серед перших – лінгвістичний, педагогічний, психологічний, моральний, естетичний; серед других – народознавчий, етнопедагогічний, культурологічний, діяльнісно-орієнтований тощо (Словник-довідник з української лінгводидактики, 2015: 189).

З метою формування робочого визначення поняття «принципи навчання студентів гуманітаріїв» та окреслення цих принципів як цілісної системи розглянемо низку поглядів авторитетних науковців щодо цього питання.

Так, більшість педагогів наголошують на комплексності й світоглядному характері освітніх підходів. Лінгводидакт Н. Голуб вважає, що освітній підхід – це комплекс настанов, яких дотримуються суб'єкти навчання, виходячи з власної суспільної свідомості, з метою самоорганізації освітнього процесу, це також стратегія навчання, що поєднує в собі його методи, форми й прийоми (Голуб, 2015: 2). Науковець І. Зимня дотримується схожої думки щодо узагальнювальної, світоглядної та організувальної природи освітніх підходів, проте зауважає, що вони діють тільки в системі й включають геть усі компоненти освітнього процесу, в тому числі і його суб'єктів (Зимня, 1999: 75). Остання теза наштовхує на думку, що моделювання підходів має враховувати дидактично імплементовані освітні й стихійно організовані позаосвітні фактори соціалізації й набуття комунікативних компетентностей.

Аналіз найновіших дисертаційних досліджень, предметно суміжних із темою нашого дослідження, свідчить, що добір релевантних підходів формування комунікативно-мовленнєвої компетентності визначається: а) загальнолюдськими комунікативними вимогами до сучасної особистості; б) напрямом спеціалізації студентів, які є суб'єктами педагогічної взаємодії; в) частковими аспектами комунікативно-мовленнєвої компетентності (субкомпетентності), які є освітньою метою. Так, Л. Рускуліс, досліджуючи методи формування мовознавчої компетентності майбутніх учителів української мови, обґрунтовує когнітивно-комунікативний, компетентнісний, функційно-стилістичний та текстологічний підходи як найрелевантніші, при цьому особі ставить системно-інтеграційний, який визначає цілісність і синергію всіх ієрархічно відмінних компонентів – навчальних дисциплін, мовних рівнів, методів, дидактичного матеріалу тощо (Рускуліс, 2019: 4). Отже, у самій системі принципів може бути ієрархія, наприклад системно-інтеграційний (в деяких дослідженнях – синергетичний) є родовим і організувальним відносно інших.

Конструюючи освітню модель професійного саморозвитку майбутніх викладачів іноземної мови, М. Нечипоренко наголошує на дискретності підходів, серед яких найдоцільніші системний, акмеологічний, компетентнісний, інтегративний та середовищний (Нечипоренко, 2019: 64–67). За такого підходу, на нашу думку, аксіологічний компонент виступає найслабшою ланкою, оскільки в постмодерністичному суспільстві, на завершальній стадії якого перебуває український соціокультурний континуум, цінності є відносною й значною мірою девальвованою категорією.

Т. Дрозд для удосконалення комунікативно-мовленнєвих компетентностей учителів філологічних спеціальностей у системі післядипломної освіти обирає особистісно-орієнтований, акмеологічний, компетентнісний, андрагогічний і діяльнісний підходи (Дрозд, 2017: 91). Отже, в окремих випадках доцільною є лінійна інтерпретація дидактичних підходів.

Специфіка добору освітніх підходів залежить також від ступеня здобуття лінгвістичної або педагогічної освіти. Наприклад, для формування лінгводидактичної компетентності

філологів освітнього ступеня «магістр» набір підходів визначається не тільки навчально-продуктивними, а й дослідницько-конструктивними вимогами до цього ступеня освіти й становить, на думку О. Копуся, компетентнісний, особистісно зорієнтований, суб'єктно-діяльнісний, комунікативно-діяльнісний, контекстний, системний та синергетичний підходи (Копусь, 2013: 12–13). У нашому випадку в рамках вказаних підходів науково-дослідницька складова не є настільки важливою й може залишатися на рівні активної рефлексії, тобто без уміння створювати досконалий науковий текст лінгвістичної або педагогічної тематики.

Отже, аналіз наявних у лінгводидактичному дискурсі підходів свідчить про відсутність єдиної класифікації та єдиного принципу їх ієрархізації та важливості.

Метою нашого дослідження є створення й аргументована інвентаризація системи лінгводидактичних підходів задля формування комунікативно-мовленнєвої компетентності. При цьому ми використовували методи ранжування (створення ієрархії), екстраполювання наявних у лінгводидактиці підходів на освітню мету гуманітарної освіти і як результат – моделювання відносно завершеної картини таких підходів для формування комунікативно-мовленнєвої компетентності. При цьому ставимо за часткову мету формування набору варіативних підходів, які можуть бути обрані як часткові при засвоєнні студентами загального змісту лінгвістичної освіти. Остаточна мета – сформулювати доцільність вибору стрижневого підходу або відкритого набору доцільних підходів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Комплексний аналіз найавторитетніших досліджень із загальних питань формування комунікативно-мовленнєвої компетентності дозволяє виокремити методологічний концепт, який відбиває науково-пізнавальні орієнтири дослідження формування комунікативно-мовленнєвої компетентності в майбутніх фахівців гуманітарного профілю в умовах їхньої підготовки у закладах вищої освіти й передбачає, окрім загальноновизнаних компетентнісного та системно-синергетичного, використання таких основних підходів:

– особистісно-прагматичного (І. Бех, Л. Варзацька, П. Гальперін, В. Зінченко, І. Зимня, О. Леонтєв, О. Савченко, І. Якиманська та ін.),

який передбачає, що в центрі освітнього процесу за метою, змістом і формами організації навчання знаходиться особистість студента. Виходячи з його рівня знань, умінь і навичок, викладач спрямовує формування комунікативно-мовленнєвої компетентності крізь призму особистості кожного студента;

– комунікативно-діяльнісного (А. Богуш, М. Вашуленко, Л. Виготський, Н. Голуб, Д. Ельконін, О. Леонтєв, В. Мельничайко, М. Пентилюк, К. Плиско, К. Пономарьова, І. Хом'як, О. Хорошковська, Г. Шелехов та ін.), спрямованого на оволодіння видами мовленнєвої діяльності й зорієнтованого на успішну адаптацію мовної особистості студента в соціумі, майбутню професійну самореалізацію, оскільки діяльність є поштовхом до розвитку здібностей людини, у процесі діяльності здобуваються знання, формуються вміння, навички, ціннісні орієнтири, особистий досвід.

Такий набір компетентностей можна прийняти за робочий, якщо доповнити його текстоцентричним або, точніше, дискурсоцентричним, що уможливорює вирішення професійних задач у суспільному середовищі.

Проте нами було помічено, що існує низка досліджень, у яких обстоюється монопідхід до формування комунікативних та функційно суміжних компетентностей, а інші підходи можуть згадуватися як допоміжні. Так, В. Зінченко стрижнем формування мовленнєвої компетентності майбутніх філологів вважає системний підхід як узагальнювальну категорію відносно конкретних технологій навчання (Зінченко, 2015), а в дисертаційному дослідженні Т. Вигранки, присвяченому дослідженню освітніх умов формування мовленнєвої компетентності студентів-філологів, наскрізним є компетентнісний підхід (Вигранка, 2019).

В. Бабенко, яка вивчала монодисциплінарні форми удосконалення комунікативної компетентності майбутніх учителів української мови та літератури (на заняттях зі стилістики), також, обстоюючи центральність компетентнісного підходу, резюмує: «Студіювання дидактичних, лінгводидактичних розвідок уможливило висновок, що сучасні дослідники по-різному характеризують підходи до навчання, однак спільним у поглядах науковців є виокремлення пріоритетності компетентнісного підходу в сучасному освітньому процесі» (Бабенко,

2019: 25). Ми ж прогностично вважаємо, що має домінувати мультимодальний принцип у доборі підходів, оскільки комунікативно-мовленнєва компетентність, на відміну від її часткових виявів, які досліджуються у численних теоретико-методичних працях (орфографічна, лексична, мовленнєва, текстотвірна тощо), є надзвичайно широким психосоціальним феноменом, який далеко виходить за межі власне лінгводидактики, а тому потребує врахування всіх релевантних факторів, умов і підходів.

Ієрархічний статус методологічного поняття «підхід», на нашу думку, потребує окремої уваги. Цікава думка О. Новикова, який, інвентаризуючи структуру методології як «учення про організацію освітньої діяльності», вказує: мінімальними методичними одиницями є педагогічна дія (операція), ієрархічно наступними є методи і форми таких дій, далі – дослідницькі методи з породження знань. Останні методи є водночас підходами (надметодами) (Новиков, 2010: 77;136). Цей погляд дозволяє віднайти конкретний зв'язок та структурний перехід між підходами як відносно абстрактними компонентами методики викладання української мови та методами (а в нижчій ієрархії – формами, прийомами й техніками) як конкретними інструментами організації освітньої діяльності.

Найбільш доцільним видається суб'єктоцентричний підхід як до визначення власне поняття «методичний підхід», з'ясування обсягу (набору) підходів, так і до їхньої дидактичної інтерпретації. З цього приводу О. Кучерук у своєму дисертаційному дослідженні обґрунтовує важливість застосування гетероморфних підходів при вивченні української мови, зокрема системно-синергетичного, суб'єктно-діяльнісного, психолінгвістичного, герменевтичного, когнітивного, соціокультурного, комунікативного та компетентнісного (Кучерук, 2012: 11–12). Із самого обсягу семантики вищеперерахованих підходів вищенаведеного переліку видно: перший підхід є організувальним, а всі наступні тією або іншою мірою охоплюють усі аспекти й механізми гуманітарного пізнання й удосконалення студента (здобувача освіти) як головного суб'єкта освітнього процесу.

З іншого боку, ретельний аналіз сучасних поглядів на підходи до формування комунікативно-мовленнєвої компетентності дозволяє

Функційна класифікація підходів

Підходи до формування комунікативно-мовленнєвої компетентності			
Традиційні лінгвоцентричні		Інноваційні антропоцентричні	
Мовознавчий компонент	Комунікативний компонент	Мовно-комунікативний компонент	Дискурсологічний компонент
Структурний Системний Нормативний	Функційно-стилістичний Міждисциплінарний Діалогічний (полілогічний)	Інтерактивний Ігровий (гейміфікація) Сценарний Проектний	Текстоцентричний Перформативний Ситуативний Прагматичний

поділити такі підходи на власне методичні та наукові. Чіткого поділу між такими підходами не існує, проте мусимо визнати: природа підходу, як і методу, визначається характером конкретної освітньої діяльності (операції, роботи), у якій може домінувати засвоювальний (рецептивний) або дослідницький (креативний) компонент. Західноєвропейські науковці у процесі практичних експериментів доводять: домінування в освітньому процесі вивчення гуманітарних дисциплін дослідницько-пошукових методів і підходів має переважати. Це відповідає сучасній постнекласичній парадигмі освіти, згідно з якою найбільшу цінність мають знання й компетентності, які зрозумілі й сформовані суб'єктом безпосередньо в живому перформативному полімодальному освітньому дискурсі.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Вважаємо, що сучасний антропоцентричний підхід до лінгвістичних явищ, а також визнання умовної межі між соціонімічними (і навіть природничими та соціально-комунікативними) дисциплінами дозволить окреслити найбільш дієвий комплекс принципів, а в подальшому і методів формування комунікативно-мовленнєвої компетентності сучасного студента.

Переконані, що представлене в науково-методичній літературі багатоманіття підходів (звісно, з окремими облігаторними компонентами) може бути виправдане, обґрунтоване й доцільно укомплектоване в рамках конкретного теоретико-методичного дослідження, якщо

воно включає так або інакше три обов'язкові підходи: системно-синергетичний, діяльнісний та компетентнісний. Уже із самої семантики цих номінацій можна зробити висновок: такий набір підходів є рамковим, оскільки охоплює найголовніші освітні аспекти: цілісність, суб'єктність та дидактичну мету (остання не обов'язково має бути до кінця визначеною).

У нижченаведеній таблиці наводимо класифікацію підходів за їх функційною здатністю формувати конкретні компоненти комунікативно-мовленнєвої компетентності в межах рамкових (табл. 1.)

Вибір представлених вище принципів та підходів, що ґрунтуються на найновіших тенденціях лінгводидактики та соціальних вимогах до професійної комунікації дозволяє сформулювати освітні умови, які стануть компонентом моделі комплексного формування комунікативно-мовленнєвої компетентності студентів гуманітарно-педагогічного коледжу. Ці умови, як уже йшлося, мають стосуватися оптимізації або створення доцільних аспектів освітнього середовища й мінімально стосуватися дидактичного тиску на суб'єктів освітнього процесу.

Отже, визнаємо метапринципом системно-синергетичний, основними принципами особистісно орієнтований (центричний), комунікативно-діяльнісний та дискурсоцентричний (текстоцентричний) і припускаємо застосування інших принципів при формуванні окремих компонентів комунікативно-мовленнєвої компетентності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бабенко В.В. Формування комунікативної компетентності майбутніх учителів української мови і літератури у процесі навчання стилістики : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка. Київ, 2019. 244 с.
2. Вигранка Т.В. Дидактичні умови формування мовленнєвої компетентності студентів філологічних спеціальностей в освітньому середовищі закладів вищої освіти : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09 / Тернопіл. нац. пед. ун-т ім. Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2019. 215 с.

3. Голуб Н. Підходи до навчання української мови в основній школі. *Українська мова і література в школі*. 2015. № 3. С. 2–10.
4. Дрозд Т.М. Розвиток комунікативної компетентності вчителів філологічних спеціальностей у системі післядипломної освіти : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. Вінниця, 2017. 275 с.
5. Зимняя И.А. Педагогическая психология : учебник для вузов. Изд. 2-е, доп., испр. и перераб. Москва : Логос, 1999. 384 с.
6. Зінченко В.М. Методика формування мовно-мовленнєвих компетентностей на засадах системного підходу учнів старших класів гімназії : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Київський університет імені Бориса Грінченка. Київ, 2015. 245 с.
7. Копусь О.А. Теоретико-методичні засади формування фахової лінгводидактичної компетентності майбутніх магістрів-філологів : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.02. Луганськ : Б. в., 2013. 543 с.
8. Кремень В.Г., Ільїн В.В. Філософія : мислителі, ідеї, концепції : підручник. Київ : Книга, 2005. 528 с.
9. Кучерук О.А. Система методів навчання української мови в основній школі : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.02 / Нац пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2012. 453 с.
10. Нечепоренко М.А. Формування готовності майбутніх учителів іноземних мов до професійно-особистісного саморозвитку : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Вінницький національний аграрний університет; Тернопільський національний педагогічний університет імені В. Гнатюка. Вінниця; Тернопіль, 2019. 290 с.
11. Новиков А.М., Новиков Д.А. Методология научного исследования. Москва : Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2010. 280 с.
12. Рускуліс Л. В. Методична система формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови у процесі вивчення мовознавчих дисциплін : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02 / Херсон. держ. ун-т. Херсон, 2019. 550 с.
13. Словник-довідник з української лінгводидактики : навч. посіб. / кол. авторів за ред. М. Пентилюк. Київ : Ленвіт, 2015. 320 с.

REFERENCES:

1. Babenko, V.V. (2019). Formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnix uchyteliv ukrainskoi movy i literatury u protsesi navchannia stylistyky [Formation of communicative competence of future teachers of Ukrainian language and literature in the process of teaching stylistics]. *Candidate's thesis*. Kyiv: Univ. Borys Hrinchenko [in Ukrainian].
2. Vyhranka, T.V. (2019). Dydaktychni umovy formuvannia movlennievoi kompetentnosti studentiv filolohichnykh spetsialnostei v osvithomu seredovyshchi zakladiv vyshchoi osvity [Didactic conditions for the formation of speech competence of students of philological specialties in the educational environment of higher education institutions]. *Candidate's thesis*. Ternopil: National Ped. Univ. Vladimir Hnatiuk [in Ukrainian].
3. Holub, N. (2015). Pidkhdody do navchannia ukrainskoi movy v osnovnii shkoli [Approaches to teaching the Ukrainian language in primary school]. *Ukrainska mova i literatura v shkoli – Ukrainian language and literature at school*, 3, 2 – 10 [in Ukrainian].
4. Drozd, T.M. (2017). Rozvytok komunikatyvnoi kompetentnosti vchyteliv filolohichnykh spetsialnostei u systemi pisljadiplomnoi osvity [Development of communicative competence of teachers of philological specialties in the system of postgraduate education]. *Candidate's thesis*. Vinnytsia: Vinnytsia State Ped. Univ. Mykhailo Kotsyubynsky [in Ukrainian].
5. Zymniaia, Y.A. (1999). *Pedahohycheskaia psykholohyia [Pedagogical psychology]*. Moskva : Lohos [in Russian].
6. Zinchenko, V.M. (2015). Metodyka formuvannia movno-movlennievnykh kompetentnostei na zasadakh systemnoho pidkhdodu uchniv starshykh klasiv himnazii [Methods of formation of language and speech competencies on the basis of a systematic approach of high school students]. *Candidate's thesis*. Kyiv: Univ. Borys Hrinchenko [in Ukrainian].
7. Kopus, O.A. (2013). Teoretyko-metodychni zasady formuvannia fakhovoi linhvodydaktychnoi kompetentnosti maibutnix mahistriv-filolohiv [Theoretical and methodological principles of formation of professional linguodidactic competence of future masters of philology]. *Candidate's thesis*. Luhansk : B.v. [in Ukrainian].
8. Kremen, V.H. & Ilin, V.V. (2005). *Filosofia : myslyteli, idei, kontseptsii : pidruchnyk [Philosophy: thinkers, ideas, concepts: textbook]*. Kyiv : Knyha [in Ukrainian].
9. Kucheruk, O.A. (2012). Systema metodiv navchannia ukrainskoi movy v osnovnii shkoli [The system of methods of teaching the Ukrainian language in primary school]. *Candidate's thesis*. Kyiv : Nat. Ped. Univ. M.P. Drahomanova [in Ukrainian].
10. Necheporenko, M.A. (2019). Formuvannia hotovnosti maibutnix uchyteliv inozemnykh mov do profesiino-osobystisnoho samorozvytku [Formation of readiness of future teachers of foreign languages for professional and personal

self-development]. *Candidate's thesis*. Vinnytsia; Ternopil: Vinnytsia National Agrarian Univ.; Ternopil National Ped. Univ. V. Hnatyuk [in Ukrainian].

11. Novykov, A.M. & Novykov, D.A. (2010). *Metodolohiya nauchnoho yssledovanyia [Research methodology]*. Moskva : Knyzhnyi dom «LYBROKOM» [in Russian].

12. Ruskulis, L.V. (2019). *Metodychna systema formuvannia linhvistychnoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv ukrainskoi movy u protsesi vyvchennia movoznavchykh dystsyplin [Methodical system of formation of linguistic competence of future teachers of the Ukrainian language in the process of studying linguistic disciplines]*. Kherson : Kherson State Univ. [in Ukrainian].

13. Pentyliuk, M. (Eds.). (2015). *Slovnyk-dovidnyk z ukrainskoi linhvodydaktyky : navch. posib. [Dictionary-reference book on Ukrainian language didactics: a textbook]*. Kyiv : Lenvit [in Ukrainian].